

**80. Latvijas Universitātes
starptautiskā zinātniskā
konference 2022**

**80th International Scientific
Conference of the
University of Latvia 2022**

Telpiskā attīstība un plānošana

Piektdiena, 2022.g. 18. marts 2022. 9.00-17.00
(Rīgas laiks) Zoom platformā

Spatial Development and Planning

Friday, 18 March 2022, 9.00-17.00 (Riga time)
in Zoom

Info: <https://conferences.lu.lv/event/58/>

Kopsavilkumi / Abstracts (uzstāšanās secībā / in order of performance)

Neil Adams

Rural – Urban Transformations: a focus on rural Wales

Kaisa Schmidt-Thomé

Shrinkage and multilocality intertwined - Finnish urbanization trends & the case of Puolanka

Eduardas Spiriajevas

In Quest for Spatial Development Affected by Urban Sprawl: a Case of Klaipeda District in Lithuania

Armands Pužulis, Juris Hāzners, Armands Vēveris, Elīta Benga, Agnese Hauka

Rural attractiveness - an integrated view of rural development in Latvia

Juris Paiders

Forecasting the population of Latvia's municipalities and cities in a context of declining international migration

Jonas Buechel, Džesika Lubāne

Small towns in rurality - spring & spirit of development by sociocultural means

Armands Pužulis, Pēteris Lakovskis

Ainavu telpisko vienību kartēšanas metodoloģiskie izaicinājumi un risinājumi

Anda Ruskule

Ainavu telpu kartēšana un vērtēšana Dienvidkurzemes piekrastē: Land-Sea-Act projekta pieredze

Edijs Breijers

3D modelēšanas iespējas VES vizuālās ietekmes uz ainavu izvērtēšanā

Jānis Bērziņš

Pēcadaptācija: Paņēmienu izpēte, kas adresē klimata krīzi un sarūkšanu Rīgas jūras līča piekrastē

Joanna Storie

Can the bioeconomy support small town and rural development?

Anna Wilczynska

"The invisible urban landscape" - informal design interventions in Tartu as indicators for city development

Jekaterina Balicka

A multi-method approach of public involvement, research and design: BlueHealth small-scale spatial intervention at Kopli, Tallinn

Anete Ušča

The role of culture in the development of places. Examples from the book Baltic Stories

Kristīne Apine, Egita Fabiane, Ilze Tomanoviča-Barone

Second-home lifestyle`s potential of reclaiming Latvian homestead

Maruta Blūma

Baltijas jūras piekrastes ciemi. Izaicinājums plānošanai

Armīns Skudra

Jaunais normatīvais regulējums pilsētu un ciemu robežu grozīšanai

Kristīne Āboliņa, Dainis Jakovels

"Zaļie pagalmi kā pilsētas kopīgais resurss: veģetācijas daudzuma mērījumi pieostas apkaimēs Rīgā"

Laura Dimitrijeva

Attīstības plānošana un digitālā līdzdalība: aptauju, darbnīcu un citu līdzdalības formātu nozīme attīstības plānošanā

Ivars Kudreņickis, Gaidis Klāvs, Aija Zučika

Atjaunojamo energoresursu kopienas: iedzīvotāju iesaistīšanās veids vietējās attīstības veidošanā un klimata pārmaiņu mazināšanā

Kristine Rolle

Jaunienācēji laukos - vai neapzināts potenciāls Latvijas lauku telpas revitalizācijai?

Anita Seļicka

Vietējās kopienas kā domino lauku telpas ilgtermiņa attīstības izaicinājumos

Neil Adams
London South Bank University

Rural – Urban Transformations: a focus on rural Wales

The paper will explore some of the diverse challenges and responses relating to the ever evolving relationships between rural and urban areas in Europe, with a special focus on rural Wales in the UK. Rural – Urban interactions have long been a focus for policy at the European, national and sub-national levels as well as being a focus for extensive academic debate. The starting point for the paper will be briefly recap on the context and evolution of policy responses in Europe and some of the contested discourses of rurality that have dominated academic debate. The nature of the challenges facing rural Wales have been dramatically transformed since the EU referendum in the UK which ultimately resulted in Brexit and exclusion from most well-established EU-sponsored rural development knowledge arenas, research networks and funding programmes.

The discussion will then focus on the development and current state of spatial policy in Wales, a nation characterised by extensive and diverse rural areas before zooming in on the Cambrian Mountains, an isolated rural upland area in Mid-Wales. The spatial, institutional and economic structure of the Cambrian Mountains provide place specific challenges that differ from other parts of rural Wales, which are often located in closer proximity to larger urban centres in the south and north of the country. The area has a specific identity relating to culture and upland farming and is a bastion of the Welsh language, having the highest proportion of Welsh speakers in the country. The area is much more sparsely settled than the regions in the north and south with remote upland farms in the centre, surrounded by the so-called necklace of generally small towns around the edge and crosses the boundaries of 3 municipalities meaning that it is effectively a soft space for the purposes of spatial planning and public policy.

Despite significant academic debate about the importance and potential value of soft spaces with fuzzy boundaries, there are so far few examples of effective governance arrangements in these spaces that are robust enough to address so-called wicked issues facing these areas. There have been a number of initiatives focusing on the Cambrian Mountains mostly concentrating on themes such as product marketing and branding, rural tourism, eco-system goods and services, innovative business models and service provision, sustainable food systems and cultural and natural heritage. Emerging challenges relating to climate change, the development of a low-carbon economy and post-Covid recovery potentially offer new opportunities for the Cambrian Mountains in the 21st Century. The paper finishes with some reflections on potential futures for this relatively isolated, diverse and attractive rural space and the potential governance arrangements and role of spatial planning if a desirable and vibrant future is to be achieved.

Kaisa Schmidt-Thomé
Demos Helsinki

Shrinkage and multilocality intertwined - Finnish urbanization trends & the case of Puolanka

The presentation will look at two phenomena - shrinkage and multilocality - in relation to the big picture of urbanisation trends and to the prevailing regional policy discourse that is very growth-oriented in nature. Empirical material from the municipality of Puolanka will be used to illustrate the key tensions of this constellation. Can something like 'smart shrinkage' be accepted and operationalised at the local level? Could 'growing smaller' resonate in Puolanka? A group of artists and other members of the local civil society have been experimenting with a very peculiar approach by branding their local pessimism (!) and thereby sympathetically ridiculing the growth orientation of a locality that shrinks fast by numbers. What about 'multi-locality'? Is it a true opportunity to increase the quality of life in depopulating regions? At least in Puolanka it seems that the most common guess - the second homes of the Finnish bourgeoisie in the rural areas - may be less crucial locally than other even somewhat surprising forms of multi-locality.

Eduardas Spiriajevas
Klaipėda University

In Quest for Spatial Development Affected by Urban Sprawl: a Case of Klaipėda District in Lithuania

Klaipėda district is located in the western part of Lithuania and has an access to the Baltic Sea and the Curonian lagoon. Across the district stretches the highway Klaipėda – Vilnius, and regional roads to Palanga, Plungė and Šilutė. Klaipėda district is one of the severe districts in Lithuania with a permanent increase of population and it has a distinctly younger demographic structure of local inhabitants. The proximity of Klaipėda city affects the spatial development of Klaipėda district as the spatial structures of urban sprawl stretches from Klaipėda towards the areas of Klaipėda district. In the meantime the processes of urban sprawl are distinct for towns of Klaipėda district with no clear vision of spatial development.

The case of Klaipėda district is unique due to its nature landscape, historic development, reflection of German culture in spatial planning, architecture and urban design. Also, a permanent diversification of economic activities, it decreases the dependency of economy on agriculture and it tends to more significant development of logistics and innovative industries. The companies of industries and other economic activities has uneven spatial geolocation and significant congestion along the main roads. Thus, the urban industrial landscape is getting more affected by different types of industries in a close proximity to settlements and newly constructed additions in areas which are being urbanized. The affection of urban sprawl of Klaipėda city towards Klaipėda district is vivid on the both sides of Palanga chausse, where new residential districts planned and constructed but with no social infrastructure and ecosystem of public services needed for daily needs of local residents. This makes the areas affected by urban sprawl with intensive daily traffic and with no any essential planning, a lack of sustainable mobility solutions is characterized as well. In addition, Klaipėda district still has not got a clear spatial development vision, i.e. it has not got a spatial development axis, which could unify the whole district as one spatial development space with can induce better development of domestic economies, tourism, urban mobilities and better qualities in social environment.

The urban sprawl also affects the potential of tourism development and quality of recreational resources as the space affected the sprawl, it loses its values and attractiveness. Currently, Klaipėda district plays a significant role for industrial development and logistics, development of the new SMEs based on industries and manufacture. The background of urban and economic landscape is getting more dot like and fragmented without any clear vision for continuous urban development.

Armands Pužulis
 Juris Hāzners
 Armands Vēveris
 Elīta Benga
 Agnese Hauka

Institute of Agricultural Resources and Economics

Rural attractiveness - an integrated view of rural development in Latvia

The aim of the study

The aim of the study is to describe the quantitative aspects of rural attractiveness. Several tasks have been set to achieve the goal of the research. Based on the concept of rural attractiveness, the indicators of the selected four areas of rural development - population, accessibility, services and income level - in Latvia are analyzed territorially. The indicators are analyzed taking into account four development factors: distance from Riga, location at the state border, influence of cities, statistical regions. The impact of ESF funds on the indicators of certain areas is analyzed. Finally, data on the attractiveness of rural areas has been integrated.

Actuality of the research

The study conceptualizes the attractiveness of rural areas as a context-based, politically determined and everyday understanding social construct. There is a reason to talk about the set of factors and contexts of rural attractiveness that must be taken into account when formulating rural development policy. There is a lack of research in Latvia that integrates various aspects of rural attractiveness territorially. The integration of different aspects of development is still poorly based on data. Existing investment in rural development takes little account of territorial needs, but policy makers lack an understanding of the complex, data-driven nature of rural development.

Research methods, data

The concept of rural attractiveness is described using the scientific literature. Data analysis is performed using publications, research and selected indicators. From the available data, the most important ones are selected, which reflect the territorial context and the selected areas. Correlation (Pearson correlation coefficient) was used to analyze the relationship between the indicators. ANOVA regression is used to determine the statistical significance of differences in mean values within territorial factors. The GPSM method has been used to determine the direct impact of total EU funding on the selected indicators. Data from the RAIM platform, the Ministry of Education and Science, the Ministry of Finance, the Central Finance and Contracts Agency, the Central Statistical Bureau, and the Rural Support Service were used.

Main results / conclusions

There is no single definition of rural attractiveness in this sense due to the diversity of cultural, social, territorial, different scales and economic conditions. However, there is reason to talk about a set of factors and contexts that need to be taken into account when designing rural development policy. In this context, 4 areas and 4 influencing factors were analyzed using 184 indicators, from which indicators with a high correlation were selected to characterize their relationship with development factors.

As a result of the study, it was found that there are certain sets of indicators that correlate with certain indicators in the selected areas, or can be said to characterize them. For example, there is a close or significant correlation between accessibility indicators and a number of population and income indicators, but no causal relationships follows. The study confirms the regularities that develop in certain areas. At the regional level - there is and remains the socio-economic backwardness of Latgale and no positive dynamics is observed. The availability of services is significantly lower near the state border, as well as it decreases with increasing distance from Riga (except for educational services). There is a concentration of population and services in cities and in the central part of the country. In some rural areas, a set of favorable or

unfavorable factors is formed, which influences the desire of the population to live in certain areas. The limited availability of jobs, together with the quality and availability of infrastructure and services, has a repulsive effect: negative demographic and economic consequences, lower income levels, access to health care, social services and quality education, which generally result in lower quality of life in certain areas. This is especially evident in some border areas, remote areas from Riga and the development centers. Conversely, in the central part of the country, where jobs are concentrated, better infrastructure and the quality and availability of services lead to population attraction, favorable demographic and economic conditions, higher income levels, better access to health care, social services and quality education, which generally lead to higher education. quality of life.

There are territorial differences in the impact of EU Structural Funds, where the structure, size and impact of the Funds vary from territory to territory. Small rural municipalities are dominated by the EAFRD, large municipalities and Pierīga by the Cohesion Fund and the ERDF. Although the impact of EU funds is significant in a number of areas (accessibility, population, services, income), the extent of this impact cannot be judged unequivocally. The EAFRD has little to do with rural development, but focuses on agriculture, which is not enough to solve complex rural problems. In general, the funds are fragmented, requiring closer planning and coordination. The funds are not aimed at respecting the different territorial specificities and needs of the territories. The EAFRD is unable to make a sufficient contribution to improving the economic situation of rural areas, incl. raising employment and wages, reducing poverty, as this is not the main aim of Rural development program. The impact of the ERDF is territorially uneven, often lacking in economically less developed areas.

Discussion, further research

The key questions and challenges are to answer the following questions: what should be encouraged for rural development; what to do to have a more territorially balanced structure; what can EU funds for rural development bring? The answers should be sought in the further study of the causal relationships of factors, the complex of factors hindering development in each of the territories, how and which funds affect specific territories.

Keywords: Attractiveness of rural areas, quantitative indicators of rural development, analysis of rural development

Research based on European Union's Horizon 2020 research and innovation programme under grant agreement No 818496. Project title is «Future Oriented Collaborative Policy Development for Rural Areas and People – PoliRural» AREI project «The contribution of EU funds to the countryside» on behalf of agreement between AREI and Ministry of agriculture (2021-2022)

Juris Paiders
University of Latvia

Latvijas novadu un pilsētu iedzīvotāju skaita prognozēšana apstākļos, kad samazinās starpvalstu migrācijas saldo ietekme

Atbilstoši Centrālās statistikas pārvaldes (CSP) publiskotajai informācijai, Latvijas iedzīvotāju starptautiskās migrācijas saldo palēnām tuvojas nullei. 2019. gadā starptautiskā ilgtermiņa migrācijas saldo joprojām bija negatīvs, bet tas, salīdzinot ar 2015. gadu, samazinājās no mīnus 10 tūkstošiem līdz mīnus 3,4 tūkstošiem cilvēku gadā. 2020. gadā starptautiskās ilgtermiņa migrācijas saldo jau bija tikai mīnus 3,2 tūkstoši cilvēku gadā. Tas, visticamāk, nozīmē, ka turpmāk Latvijas iedzīvotāju skaita sarukumu galvenokārt noteiks tikai mirstības pārsvars pār dzimstību. Savukārt, kā liecina CSP apkopotā informācija, pēc 2019. gada Latvijas dzimstība neuzlabojās, bet mirstības rādītāji 2020. un 2021. gadā ievērojami pasliktinājās. Līdz ar to 2020. gadā negatīvais dabiskais pieaugums samazināja Latvijas iedzīvotāju skaitu par 11,3 tūkstošiem. Pēdējos divos gados starptautiskās ilgtermiņa migrācijas ietekmes nozīme uz iedzīvotāju skaita sarukumu nepārtraukti samazinājās. 2020. gadā tā veidoja aptuveni piektdaļu no ikgadējā iedzīvotāju samazinājuma. Atbilstoši CSP provizoriskajiem datiem, 2022. gada 1. janvārī Latvijā dzīvoja 1873,1 tūkstoši iedzīvotāju. Salīdzinot ar 2022. gada 1. janvāri (1893,2 tūkstoši iedzīvotāju), Latvijas iedzīvotāju skaits samazinājās par 20,1 tūkstoti iedzīvotāju. Tā kā 2021. gadā negatīva dabiskā pieauguma rezultātā iedzīvotāju skaits samazinājās par 17 tūkstošiem, tad 2021. gadā starptautiskās ilgtermiņa migrācijas ietekmē iedzīvotāju skaits samazinājās tikai par 3,1 tūkstoti. 2021. gadā starptautiskās ilgtermiņa migrācijas izraisītā iedzīvotāju skaita samazinājuma īpatsvars, salīdzinot ar kopējo Latvijas iedzīvotāju skaita samazinājumu bija tikai 15,4%.

Tas nozīmē, ka turpmāk, prognozējot iedzīvotāju skaitu novadu un valstspilsētu līmenī, galvenokārt jāvērtē iekšējās migrācijas un dabiskā pieauguma ietekme, turklāt svarīgākais faktors novadu un valstspilsētu iedzīvotāju skaita prognozēšanā būs iedzīvotāju vecuma struktūras ietekmes novērtējums. Latvijā ir vērojama tendence, ka dzimstība ir tieši proporcionāla iedzīvotāju skaitam reprodūktīvā vecumā, bet mirstība - tieši proporcionāla vecāka gadagājuma iedzīvotāju īpatsvaram.

Šobrīd iespējams izvirzīt problēmjautājumus, kuri varētu būt aktuāli pēc 2022. gada, veidojot precīzas iedzīvotāju skaita prognozes novadu un valstspilsētu līmenī.

1. Vai iedzīvotāju mirstības rādītāji 2021. gadā ir iekļaujami aprēķinos nākamo laika posmu prognozēm? Ļoti ticams, ka mirstības pieaugums, kuru izraisīja Covid-19 pandēmija 2021. gadā, nebūs iekļaujams prognozēs nākamajiem gadiem.
2. Vai vecāka gadagājuma iedzīvotāju grupā Covid-19 pārmaiņu un ierobežojumu (kas tieši neizraisīja saslimšanu) radītajam mirstības pieaugumam būs ilgtermiņa vai īstermiņa raksturs?
3. Joprojām sarežģītumus rada iekšējās migrācijas radītās pārmaiņas iedzīvotāju vecuma struktūrā nelielu teritoriālu vienību mērogā un šādu pārmaiņu operatīva iekļaušana aprēķinu modelī.
4. Var prognozēt, ka sākot ar 2022. gadu nozīmīga ietekme uz iedzīvotāju skaita izmaiņām gan nacionālā, gan lokālā mērogā būs Krievijas – Ukrainas kara izraisītās bēgļu plūsmas apjomam, jo pašlaik nav iespējams novērtēt migrācijas plūsmu skaitliskos apmērus un bēgļu iespējamo uzturēšanas laika ilgumu katrā konkrētā teritorijā.

Jonas Buechel
 Džesika Lubāne
 University of Latvia / NGO Urban Institute, Riga

Small towns in rurality - spring & spirit of development by sociocultural means

The authors or speakers of this lecture will try to use examples from their own practice in planning to show how social and cultural planning has had an increasing influence on urban development, especially in smaller towns and rural areas.

Current work experiences from the following cities should serve as examples:

Kuldīga and Ogre in Latvia, as well as all united in an international project Pärnu (Estonia), Pori (Finland) and Saldus, Latvia.

In detail we will consider:

- Kuldīga / local cultural engagement towards ECoC 2027 - In 2020 and 2021, together with Liepāja, Jūrmala, Valmiera, Cēsis, Ogre, Jelgava, Jekabpils and Daugavpils, Kuldīga set out to apply for the title of European Capital of Culture in 2027. Of the total of 8 cities, four cities, Daugavpils, Liepāja, Jūrmala and Valmiera, made it into the second round - Jūrmala subsequently dropped out voluntarily. The 2nd round process is ongoing and the decision is expected this fall. Based on the application process, we want to show how important this cultural planning can be for a small town, even, or in some cases especially, even if the title is not won.
- Ogre / Civic engagement - How the productive and constructive cultural and educational work of a small but highly committed association opens up the possibility of strengthening local identity and reviving one's own city history.

United in I-Place, URBACT project:

- Pärnu / The city that tries to reinvent itself economically with the help of cultural planning - cultural work and planning of such in fruitful cooperation between the city administration and committed citizens, who even return "home" from all over the world especially for this.
- Pori / a tradition of Finnish high-end cultural underground / subculture rules the development process of Pori's small little world, municipality and civic actors walking hand in hand.
- Saldus / international ecological, economical and social-cultural municipal engagement.

Small and medium-sized cities have the opportunity to react faster and more elastically to change processes or to initiate them, even with few financial and infrastructural resources. Social and cultural planning has had an increasing impact on community work in these cities in recent years. It is interesting that we are observing how small and medium-sized cities are increasingly recognizing their strong potential in this flexibility and are now also using it in a targeted manner. This not only strengthens the local identity, but also helps advance economic and ecological processes. Since the cities are now more aware of this potential, they have the opportunity to make up for and/or compensate for their otherwise severe disadvantage due to their often peripheral location, and thus not only to stop population decline and economic losses, but also to turn them into the opposite.

Armands Pužulis
Pēteris Lakovskis
Agroresursu un ekonomikas institūts

Ainavu telpisko vienību kartēšanas metodoloģiskie izaicinājumi un risinājumi

Pētījuma mērķis

Pētījuma mērķis ir izveidot Latvijas ainavu telpisko vienību kartējumu ainavu pārvaldības vajadzībām. Lai to sasniegtu, tika veikta situācijas analīze līdzšinējā ainavu kartēšanā. Tika nolemts balstīties uz agrāk izstrādāto vairāku līmeņu (ainavzemes un ainavapvidi) telpisko vienību kartējumu par pamatu ņemot K.Ramana ainavu rajonēšanas pieeju¹. Tiek veikta ainavu telpisko vienību precizēšana atbilstoši jaunākajiem datiem un zemāka hierarhiskā līmeņa kartēšana ainavu areālos.

Pētījuma aktualitāte

Latvijā pašlaik nav vienota ainavu kartējuma dažādos līmeņos, pastāv dažādi kartējumi, kas balstās uz atšķirīgiem principiem un pieejām. Esošie izstrādātie kartējumi ir jāprecizē, jo pieejama aktuālāka un precīzāka informācija. Tāpat nereti tie neatbilst mūsdienu ainavu pārvaldības vajadzībām. Rezultātā tiks sagatavots digitālais ainavu atlants un dati, kas turpmāk tiks izmantoti plānošanas vajadzībām un kalpos par informācijas avotu saistībā ar ainavām.

Pētījuma metodes

Izmantojot ĢIS pieeju tiek analizēti telpiskie dati, kuri pieejami tīmekļa pakalpēs, dažādu avotu skenētie rastra attēli, publicētie ainavu plānošanas metodiskie materiāli, ainavu plānojumi, pētījumi, monogrāfijas. Kartēšana tiek savienota ar metodoloģiskā materiāla analīzi un izvērtējumu. Darba procesā tiek veidota metodoloģiskā pieeja ainavu telpisko vienību kartēšanā.

Galvenie rezultāti/secinājumi

Dažādās valstīs ir atšķirīgas pieejas ainavu identifikācijai un kartēšanai. To nosaka atšķirīga izpratne par ainavu, ainavu noteikšanas kritērijiem, atšķirīgiem mērķiem un var atšķirties dažādiem autoriem. Ņemot vērā ainavas definīciju: "Ainava – nozīmē teritoriju tādā nozīmē, kā to uztver cilvēki, un kas ir izveidojusies dabas un/vai cilvēku darbības un mijiedarbības rezultātā²", ainavai piemīt dabiski veidots struktūru (zemes dziļi, reljefa, zemes izmantošanas), cilvēku uztveres (vizuālās, emocionālās, kognitīvās) simbioze.

Ainavu telpisko vienību kartēšanas rezultāts ir ainavu reprezentācija, kas izpaužas kā noteiktu objektu (teritoriju) un to robežu attēlojums. Tomēr, viena no būtiskām atziņām, ko akcentē Eiropas ainavu pētnieki³, ir, ka ainavām nav robežu. Tāpēc nepastāv viena noteikta pieeja ainavu iedalīšanā mazākās vienībās un dažādās valstīs tā var būt atšķirīga.

Kartēšanā tika konstatēti vairāki metodoloģiskie izaicinājumi. Dažādi kartējuma līmeņi rada to savietojuma problēmu, kas izpaužas ainavu teritoriju robežu nosacītībā. Augstāka līmeņa ainavu robežas ne vienmēr ir "pārnēsamas" un attiecināmas uz zemāku līmeni. Robežas var tikt izvilktas pēc dažādiem kritērijiem, kur iegūstam atšķirīgas teritorijas. Ainavu telpisko vienību noteikšanai var tikt lietotas kritēriju kombinācijas atšķirīgiem līmeņiem. Veidojot teritorijas zemākā līmenī, augstāka līmeņa objektos var būt jaunas teritorijas, kas ir teritoriāli nošķirtas, piemēram, purvu ainavas ainavzēmēs. Mērogs maina kritērijus un ainavu robežas, mainot pašas ainavu teritorijas. Pastāv ainavu "neatkarības" jautājums, piemēram, urbānajām ainavām – kurā līmenī tām ir jāparādās un, kurā tās iekļaujas augstākā hierarhiskā līmenī. Vai un cik urbanizētās ainavas laukos ir saistāma ar dabisko struktūru, kurā tā veidojusies. Atbilde meklējama pašā urbānās ainavas definīcijā, kas ir mērogorientēta. Lineāra rakstura ainavu (piemēram, upju ieleju) kartēšana, ja tās šķērso citas ainavu telpiskās vienības rada pretrunu starp upes ieleju, kā ekoloģisko koridoru un apkārtējo teritoriju

¹ Ramans, K., 1994. Ainavrajonēšana. Latvijas ainavzemes un ainavapvidi. Latvijas daba. Enciklopēdija „Latvija un latvieši”, 1. Rīga, Latvijas enciklopēdija, 22.-24

² Eiropas ainavu konvencija, 2000

³ Simensen T., Halvorsen R., Erikstad L. (2018) Methods for landscape characterisation and mapping: A systematic review. Land Use Policy, No 75, pp. 557–569.

LU konferences apakšsekcija „Telpiskā attīstība un plānošana” / UL conference sub-section "Spatial Development and Planning" // 18.03.2022.

nepārtrauktību. Ainavu robežu nenoteiktība ir vispārzināma īpašība – dabiski nenoteiktas ainavas kartē attēlojas kā noteikti objekti. Īpaši tas attiecas uz ainavas vizuālo uztveres telpu. Raksturojot ainavas, nepietiek ar vienu raksturojošu īpašību, kas lingvistiski kodē izvēlēto kritēriju. Autori atstāj ainavu nosaukumu tālākai plānošanai, koncentrējoties uz tīsu atslēgvārdu lietošanu. Veidojot ainavu telpiskās vienības, katra no tām tiek analizēta atsevišķi, jo nav vienotas atbildes, kas ļauj viennozīmīgi spriest par risinājumu. Kartēšanas rezultātā tiek veidota ainavu klasifikācijas metodoloģiskā bāze.

Kartēšanā notiek reprezentācijas process, kas veido jaunu telpisku objektu, kas savukārt nosaka/ietekmē sākotnējo vietas identitāti (caur valodu, nosaukumiem, raksturojumu, veidotajiem priekšstatiem utml.). Turpmākais darba izaicinājums būs kamerāli veikto ainavu kartējuma un lauku ainavu apsekojuma uztveres savietojums.

Atslēgas vārdi:

Ainavu pārvaldība, ainavu kartēšana, ainavu hierarhija, ĢIS

Pētījums izstrādāts Valsts pētījumu programmas «Ilgtspējīga teritorijas attīstība un racionāla zemes resursu izmantošana» projekta «Ilgtspējīga zemes resursu un ainavu pārvaldība:

izaicinājumu novērtējums, metodoloģiskie risinājumi un priekšlikumi» (LandLat4Pol) Nr. VPP-VARAM-ITAZRI-2020/1-0002 ietvaros.

Anda Ruskule
 Kristīna Veidemane
 Marta Štūbe
 Agnese Reķe
 Baltijas Vides Forums - Latvija

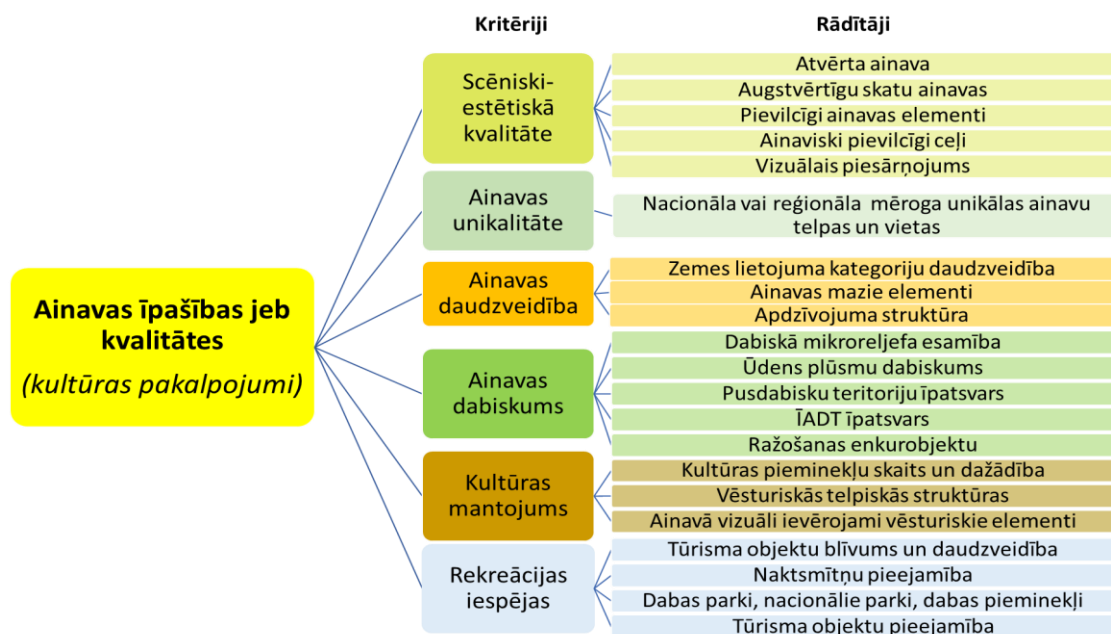
Ainavu telpu kartēšana un vērtēšana Dienvidkurzemes piekrastē: Land-Sea-Act projekta pieredze

Dienvidkurzemes piekrastes ainavu novērtējums bija viens no Interreg Baltijas jūras transnacionālās sadarbības programmas projekta Land-Sea-Act Latvijas gadījuma izpētes uzdevumiem. Latvijas gadījuma izpētes mērķis bija meklēt risinājumus, kā sabalansēt nacionālās intereses vēja enerģijas ieguvei jūrā un vietējās intereses saglabāt piekrastes ainavu un sekmēt tūrisma attīstību.

Ainava ir nozīmīgs resurss tūrisma un vietējās ekonomikas attīstībai (Domon, 2011), ko apliecina arī VARAM 2016. gadā izstrādātais "Valsts ilgtermiņa tematiskais plānojums Baltijas jūras piekrastes publiskās infrastruktūras attīstībai". Ainava var kalpot arī kā telpiskā vienība ekosistēmu pakalpojumu kartēšanā (Müller et al. 2010), kas savukārt palīdz meklēt ilgtspējīgākus piekrastes izmantošanas risinājumus (Brown & Hausner, 2017). Latvijas gadījuma izpēte balstījās uz ekosistēmu pakalpojumu pieeju, lai apzinātu jūras un sauszemes mijiedarbības, kā arī iespējamus konfliktus un risinājumus, īpašu uzmanību veltot kultūras ekosistēmas pakalpojumiem, t.sk. estētiskam baudījumam un dzīves kvalitātei, ko sniedz piekrastes ainavas (Pikner et al., 2022).

Pētījumu īstenotāja Baltijas Vides Foruma ekspertu komanda 2019. -2021. gadā, un tas aptvēra visu pašreizējā Dienvidkurzemes novada piekrasti līdz 10 km iekšzemē un tam pieguļošos Latvijas teritoriālos jūras ūdeņus un ekskluzīvo ekonomisko zonu. Ainavu vērtējums tika veikts pētījuma teritorijas iekšzemes daļā, kā arī pludmalē. Vērtēšanas metodika lielā mērā balstījās uz Lielbritānijā izstrādāto ainavu īpašību novērtēšanas pieeju (Swanwick, 2002), kas ietver divus galvenos posmus: 1) ainavu raksturošanu (pieejamo telpisko datu izpēte, lai apzinātu ainavas raksturu noteicošos faktoros un definētu iespējamus ainavu tipus un telpas; lauka apsekojums, lai novērtētu ainavas estētiskos un ar uztveri saistītos aspektus; ainavas tipu un telpu klasificēšana un kartēšana); 2) ainavas vērtēšanu (atbilstošās vērtēšanas pieejas un indikatoru izvēle; ainavas īpašību vērtēšana nokartētajās ainavu telpās).

Pētījuma teritorijas iekšzemes daļā tika izdalītas 55 ainavu telpas, balstoties uz dominējošām zemes lietojuma un reljefa iezīmēm. Pludmales zonā tika izdalītas 17 pludmales ainavu telpas, atkarībā no krasta līnijas rakstura un nogulumiem, kā arī atsevišķi nodalot stipri pārveidotos ostu posmus. Ainavu īpašību novērtēšanai tika izvēlēti seši kritēriji (ainavas estētiskā kvalitāte, unikalitāte, daudzveidība, dabiskums, kā arī kultūras mantojums un rekreācijas iespējas), kurus raksturoja vairāki indikatori (sk. 1. attēlu). Balstoties uz zemes seguma vai lietojuma veida telpisko datu analīzi, informāciju par dažādu objektu (piemēram, kultūras pieminekļu, naktsmītņu u.c.) skaitu un lauka pētījumu datiem, eksperti noteica indikatoru vērtības katrā ainavu telpā skalā no 1 līdz 5. Pēc tam tās tika summētas kritēriju līmenī un normalizētas skalā 0-1. Ainavu īpašību novērtējuma kartes, kā arī citi pētījuma rezultāti ir iekļauti Land-Sea-Act karšu pārskatā.

1. attēls.

Ainavas īpašību vērtēšanai izmantotie kritēriji un rādītāji

Pētījuma rezultāti apliecināja saistību starp augstvērtīgām ainavu telpām un populārākajām atpūtas vietām. Piekrastes ainavu telpu novērtējumam bija būtiska nozīme gan izvēloties optimālos risinājumu jūras vēja parku novietojumam, gan arī izstrādājot uz ainavu īpašībām balstītus risinājumus ilgspējīgai tūrisma attīstībai. Vairāk informāciju par Land-Sea-Act projektu un Dienvidkurzemes gadījuma izpēti rezultātiem, kā arī karšu pārliuku var aplūkot šeit: <https://www.bef.lv/projekti/land-sea-act/>

Izmantotā literatūra:

- Brown G., Hausner V.H. 2017. An empirical analysis of cultural ecosystem values in coastal landscapes. *Ocean. Coast. Manag.* 142, 49–60.
- Domon G. 2011. Landscape as resource: Consequences, challenges and opportunities for rural development. *Landsc. Urban Plan.* 100, 338–340.
- Müller F., De Groot R., Willemen L. 2010. Ecosystem Services at the Landscape Scale: The Need for Integrative Approaches. *Landsc. Online*, 23, 1–11.
- Pikner T., Piwowarczyk J., Ruskule A., Printsman A., Veidemane K., Zaucha J., Vinogradovs I., Palang H., 2022. Sociocultural Dimension of Land–Sea Interactions in Maritime Spatial Planning: Three Case Studies in the Baltic Sea Region. *Sustainability*, 14, 2194.

Edijs Breijers
Latvijas Universitāte

3D modelēšanas iespējas VES vizuālās ietekmes uz ainavu izvērtēšanā

Mūsdienu situācijā, gan klimata pārmaiņu, gan dažādu ģeopolitisko apsvērumu kontekstā, arvien aktīvāk tiek uzsvērta enerģētiskās neatkarības stiprināšana, piemēram, veidojot vēja enerģijas parkus (Ekonomikas ministrija, 2022). Lai tos veidotu iespējami ātri un efektīvi, jau vēja elektrostaciju (VES) parku plānošanas procesā jānodrošina veidi, kā novērtēt to potenciālo vizuālo ietekmi uz ainavu, kas tiek uzsvērta kā nozīmīgs faktors, lai iegūtu sabiedrības atbalstu VES parku būvniecībai; arī citu atjaunojamās enerģijas tirgus dalībnieku attīstībai sabiedrības atbalsts ir kritiski svarīgs (Manyoku et al. 2014). Lielākā daļa sabiedrības neiebilst pret un pat iedrošina atjaunojamās enerģijas risinājumu izstrādi, tomēr VES parku jau tā sarežģītā izvietošana ainavā nereti vēl vairāk tiek apgrūtināta, kad ar iedzīvotājiem jāapspriež konkrēto VES lokālais novietojums (Devine-Wright, 2005).

Subjektīvi novērtējot VES vizuālo ietekmi no lokālplānojuma, detālplānojuma, fotomontāžām u.c. divu dimensiju materiāliem, nereti neizdodas uztvert nedz kopējo VES parka apjomu, nedz arī konkrēta skatpunkta vizuālās izmaiņas. Statiska fotogrāfija, kurā digitāli ievietots VES modelis, nespēj sniegt informāciju par ainavas telpiskumu, kas ir nepieciešams kvalitatīvu ainavas modeļu izstrādē (Downes & Lange, 2015), kā arī nespēj atainot, piemēram, elektrostacijas rotora kustību. Trīsdimensiju (3D) modelēšanas, brīvpieejas resursu un attālināto risinājumu laikmetā ir iespējams veidot ģeotelpiski piesaistītus VES parku modeļus, kas izmantojami kvalitatīvākai (vienlaicīgi arī ticamākai) ainavu vizuālai modelēšanai VES parku plānošanas procesā (Lange, 2011).

Interaktīvu 3D modeli veidot nosacīti iedrošina Ventspils novada teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi, kas, piemēram, 52.1. punktā paredz "ainavas vizuālās ietekmes trīsdimensiju (3D) modelēšanu, kombinējot reljefa, apauguma, ēku un aerofoto materiālus un sagatavo ietekmes uz ainavu izvērtējumu, kurā iekļautas iespējamās ainavas izmaiņas, tās atspoguļojot no vairākiem skatu punktiem dažādos attālumos" (Ventspils novada pašvaldība, 2021). Ar mērķi veikt ainavas vizuālās ietekmes 3D modelēšanu iespējami daudz skatu punktiem, tādā veidā paplašinot vizuālās ietekmes uztveres iespējas, modificēts lielu punktu mākoņu renderētājs potree, kas būs uz ThreeJS bāzes (Schütz, 2021). Izmantojot Latvijas ģeotelpiskās informācijas aģentūras brīvpieejas LiDAR punktu mākoņu un ortofoto karšu datus, veidoti teritorijas apauguma dati, kas kā punktu mākoņi koordinātās ir ģeotelpiskās piesaistes pamats potree renderētājā. Reljefa modelis QGIS programmā arī veidots no LiDAR datiem, Blender 3D modelēšanas programmā savienots ar atbilstošajām ortofoto kartēm un pārveidots ThreeJS atbalstītā formātā. Blender programmā arī veidoti ēku modeļi no brīvi pieejamo kadastra un OpenStreetMap ēku kontūru datu un LiDAR datu kombinācijas, kā arī pielāgots brīvi pieejams VES modelis, to mērogojot un izstrādājot tam animāciju.

Savietojot brīvpieejas programmu iespējas ar atbilstošiem, brīvi pieejamiem datiem, izveidojams gan lokāli izmantojams, gan servējams interaktīvs 3D realitātes modelis ar VES kā ainavas vizuālajām ietekmētājām. Modelis izmantojams VES parku plānošanas procesā.

Informācijas avoti:

- Devine-Wright, P. 2005. Beyond NIMBYism: towards an integrated framework for understanding public perceptions of wind energy. *Wind Energy: An International Journal for Progress and Applications in Wind Power Conversion Technology*, 8(2), 125-139.
- Downes, M., & Lange, E. 2015. What you see is not always what you get: A qualitative, comparative analysis of ex ante visualizations with ex post photography of landscape and architectural projects. *Landscape and Urban Planning*, 142, 136-146.
- Ekonomikas ministrija. 2022. Sperts nozīmīgs solis enerģētiskās neatkarības stiprināšanai. Skatīts: 08.03.2022. Pieejams: <https://www.em.gov.lv/lv/jaunums/sperts-nozimigs-solis-energetiskas-neatkaribas-stiprinasanai-0>
- Manyoky, M., Wissen Hayek, U., Heutschi, K., Pieren, R., & Grêt-Regamey, A. 2014. Developing a GIS-based visual-acoustic 3D simulation for wind farm assessment. *ISPRS International Journal of Geo-Information*, 3(1), 29-48.
- Lange, E. (2011). 99 volumes later: We can visualise. Now what?. *Landscape and Urban Planning*, 100(4), 403-406.
- Schütz, M. 2021. Potree. Skatīts: 11.01.2022. Pieejams: <http://potree.org>
- Ventspils novada pašvaldība. 2021. Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi. Ventspils novada teritorijas plānojuma grozījumi. Redakcija 1.0. Skatīts: 08.03.2022. Pieejams: https://ventspilsnovads.lv/wp-content/uploads/2021/06/TP-grozijumi-Ventspils_novada_TIAN_Grozijumi_1.0_redakcija.pdf

Jānis Bērziņš

Delft University of Technology / RERE Grupa

Pēcadaptācija: Paņēmienu izpēte, kas adresē klimata krīzi un sarukšanu Rīgas jūras līča piekrastē

Beyond Adaptation: Exploring an approach to address the climate crisis and shrinkage on the coastline of the Gulf of Riga

The Baltic Sea region is facing multiple ecological and socio-economic challenges that will significantly influence the coastal communities and habitation on the coastline in the future. Eutrophication, decline of fish resources, climate crisis and sea level rise are the effect of irreversible anthropogenic actions in the region, which demand to rethink how the sea and territories around it are used now and can be adapted to ensure a sustainable development and healthy marine and coastal ecosystems in the future.

Besides the environmental challenges in the region coastal territories along the Gulf of Riga are also experiencing socio-economic restructuring due to decades-long population decline that is projected to continue in the future. However, in the existing planning documents and development projects the notion of shrinkage and climate adaptation is underrepresented, questioning the acceptance of these irreversible, yet unpredictable processes. Considering these specific local conditions, adaptation of the existing habitation patterns on the coastline of the Gulf of Riga asks for a specific approach that not only considers the long-term impacts on the natural processes and ecosystems, but also takes into account the depopulation, possible challenges of long-term maintenance and use of these spaces, and the strong cultural connection with the nature.

The thesis is positioned around the notion that the global climate change is irreversible process that has been the result of long-term human exploitation of the natural resources and limits of the Earth (IPCC, 2014; (Pelling, 2010,). Although the increasing urbanization of the world puts different cities around the world under pressure to adapt to the new climatic conditions, there are urban areas and rural regions in the world that are experiencing depopulation, leading to shrinkage (Martinez-Fernandez et al., 2012), therefore, by understanding the problematics of the shrinking coastline of the Gulf of Riga, deductive research approach is used to form theoretical framework of the thesis, based on the theories on climate change adaptation (Pelling, 2010), (Yan & Galloway, 2017), (Pike et al., 2010) that are understood in the context of shrinkage (Martinez-Fernandez et al., 2012), (Pallagst et al., 2013), revealing the spatial implications and the possibilities of implementing the theory of degrowth (Kallis, 2011), (Kallis, 2013) in the specific context. The necessity to localize the adaptation solutions, as well as planning and design strategies and changes in the existing socio-economic and spatial systems is conceptualized through notion of "sedimentation" and "acceptance of change" that informs the necessary components for Nature-based solution (Cohen-Shacham et al., 2016), (Morris et al., 2018) implementation in the coastal landscape and form the base of the conceptual framework

This combination of theories and concepts helps to understand the specific challenges and possibilities of future development and spatial interventions in the context of shrinkage. As the research on shrinkage in Latvia is highly underrepresented in the local and international academia (Pužulis & Kūle, 2016, p. 102), the thesis also supplements the knowledge on the local conditions of Latvia that can be used for the spatial planning and design projects in the future.

The thesis proposes an approach on how to address the climate crisis and shrinkage on the coastline of the Gulf of Riga by using acceptance of the physical and socio-economic erasure of the coastline as spatial planning and design tool. This approach allows to reconceptualize the notion of sedimentation, discovering

and using local material and non-material anthropogenic sediments as the main design elements in the transition of the coastal surface.

The multi-scalar design projection envisions the possible transformation towards sustainable degrowth in the region of the Western coast of the Gulf of Riga and shows this transition on an urban scale in coastal village of Roja. By reinventing the economic activities in the port towards more localized resource use, it is possible to maintain the port infrastructure and provide economic possibilities for the remaining inhabitants. However, the erosion along Krasta street and population decline will continue in the future. As the erasure is happening in a long period of time, the local inhabitants need time to adapt, therefore the project composition along Krasta street in Roja proposes infrastructure and landscape elements to be finite, deteriorate in the landscape and have a significant cultural meaning. By not intervening in this process and transforming previously inhabited spaces along the coast it is possible to transition towards more natural coastal landscape with specific anthropogenic material sediments that perform as a reminder of human actions in past.

a collage of a possible coastal landscape of Roja in 2100

Joanna Storie
Estonian University of Life Sciences

The potential of the new bioeconomy for small towns and rural development

The new bioeconomy is based on replacing fossil fuel resources with those derived from biological resources in a sustainable and sometimes novel way. It also involves diverting waste from agricultural and industrial processing of biological materials into new value-added products such as food, plastics, bio-fuels and so on. However, green and blue infrastructure is needed as a backbone that supports this move away from fossil fuels.

Rural areas and small townscapes have a greater abundance of green and blue infrastructure that can provide potential biomass. Thoughtful bio-based production can be better for human health as well as the environment, so this new focus should be good news for these areas. These spaces already contribute to enhancing physical activity with cleaner, safer, more welcoming and attractive places where people can spend time. Mental health can be improved by spending time in nature: restoring attention fatigue, escaping from unwanted over-stimulation, including those from the cities. Social well-being can also be enhanced by spending time with others. All these aspects should be considered as part of a healthy bioeconomy.

Greater biomass production has additional advantages besides replacing fossil fuels in products. They can help to solve a range of problems and provide essential ecosystem services to society

- Climate change mitigation
- Reducing pollution
- Mitigating flood events
- Improving air and water quality
- Improving biodiversity
- Improving community resilience

Putting “Bio” on the front of production, however, does not automatically make it good for the environment or our health and there is a great potential for greenwashing. How then can small towns and rural areas benefit from the ecosystem services they provide, when our biological environments are already under severe strain? Can the materials needed be supplied by these areas? Could we allow our rural areas and small townscapes to become wilder and therefore more abundant producers of biomass? How acceptable would this be for countries that value neatly kept rural spaces?

Besides the potential for greenwashing there are other pitfalls for small towns and rural areas. For example, urban capture and logistical problems caused by the centralisation of resources. These often lead to a problem of reliance on urban areas to add value to products. Ensuring the benefit from high value products goes to local areas that supply the biomass requires changes in planning. Siting small-scale adaptable refineries and industrial bio-based production in rural and small townscapes can create shorter supply chains and off-set the skewed centralised markets, which currently contribute to the unsustainability of our rural areas.

Anna Wilczynska
Estonian University of Life Sciences

"The invisible urban landscape" - informal design interventions in Tartu as indicators for city development

The urban landscape is full of differences. It is a mix of spaces and elements, with multiply forms and functions. However, looking behind 'officially' and 'professionally' designed buildings and parks, we can be surprised to notice structures that are spontaneous, DIY and low cost. According to the literature, these unofficial places can be called everyday (or vernacular). Unfortunately, for a long period of time, the adjective: vernacular and everyday in the context of the architecture and urban planning have been (mis?)understood as something which is not 'extra', something local, connected to folk and therefore even boring (Upton, 2002). However, with time it has changed. Works of authors such as de Certeau or Lefebvre and many followers have presented the everyday architecture, landscape, and philosophy as something valuable (Beebeejaun, 2017; de Certeau, 1984; Lefebvre, 2008; Purcell, 2012; Upton, 2002). The famous Architecture without architects exhibition at MoMA (Bernard, 1964) had also an important role in understanding that topic. Today, within the last few decades many it is underlined that actually in everyday landscape, everyday life is reflected, together with the connection to the place, the expression of needs and ideas (Chase et al., 2008; Gawryszewska, 2018; Upton, 2002). In the urban planning context, perhaps one of the most important books or even movements is so-called everyday urbanism (Chase et al., 2008) showing the diversity and importance of those interventions. Gawryszewska (2018) on the examples of different kinds of bottom-up gardens in Warsaw describes them as new "vernacular forms of democracy". Whereas Marek Krajewski (2012) defines the phenomena as the "invisible city", a part of an urban landscape that is unnoticed or purposely unseen by urban authorities.

Being curious about this phenomenon the author decided to see what the vernacular landscape of Tartu in Estonia looks like? What characterizes it? To fulfill that aim a series of urban explorations were conducted by bicycle. It was inspired by the so-called urban flaneur idea (also connected to the philosophy of everyday). In order to collect geo-referenced data, the LocusMap phone application was used. Finally, 360 pictures of places of informal, small-scale interventions representing everyday or invisible city were analyzed:

1. quantitatively by conducting cluster analysis, looking for similarities and differences among samples and their characteristics and
2. spatially, looking for urban patterns and affordances.

The results show how and where the invisible city of Tartu is created and functioning. They were also contextualized within the qualitative study results of Elina Õunsaar (2021) on public perception of informal, small-scale interventions in Tartu. It is concluded that the everyday landscape and architecture of Tartu is enriching the cultural landscape of the city and have an important role in the active creation of the surroundings, by giving specific identity and values. Moreover, the methodology has the potential to be a tool for future studies of this phenomenon in other cities, however, it should be respectively adapted.

REFERENCES

- Beebeejaun, Y., 2017. Gender, urban space, and the right to everyday life. *Journal of Urban Affairs* 39, 323–334. <https://doi.org/10.1080/07352166.2016.1255526>
- Chase, J., Crawford, M., Kaliski, J. (Eds.), 2008. *Everyday Urbanism*, 2nd ed. The Monacelli Press.
- de Certeau, M., 1984. *The Practice of Everyday Life*. University of California Press, Berkeley.
- Lefebvre, H., 2008. *The Critique of Everyday Life*. Verso, London.
- Õunsaar, E., 2021. Informal public spaces in Tartu: the role of small-scale local design interventions. Estonian University of Life Sciences, Tartu.
- Purcell, R., 2012. Community development and everyday life. *Community Development Journal* 47, 266–281. <https://doi.org/10.1093/cdj/bsq058>
- Upton, D., 2002. Architecture in Everyday Life. *New Literary History* 33, 707–723. <https://doi.org/10.1353/nlh.2002.0046>

Jekaterina Balicka
Estonian University of Life Sciences

A multi-method approach of public involvement, research and design: BlueHealth small-scale spatial intervention at Kopli, Tallinn

Urban spaces seem to be in focus of many specialists working with urban development. Still, the importance of urban water is underestimated and in the recent years there was a gap in research focusing on benefits and risks of urban water for health and well-being of people. Four and half years my colleagues and me were part of the European research project BlueHealth, which aimed at investigating the links between urban water environments, urban climate and public health: how do water-based environments in small towns and cities can affect health and wellbeing?

One of the outcomes of the project was the creation a real-life spatial experiment – building small-scale interventions in six cities in Europe to investigate how and whether people’s behavior patterns of urban space near water will change and if this space is adapted according to the local needs. At the same time, the small scale intervention was an actual improvement of the site as an architectural object was created during this project. There were several research stages, public involvement and design process for each case study site.

This presentation show-cases an intervention in Kopli, North-Tallinn, to demonstrate how the outcomes of the complex multi-step research and public involvement process were incorporated in the design and reflected back to be used in research again.

Anete Ušča

Urban Institute, Riga / European University Institute

The role of culture in the development of places. Examples from the book *Baltic Stories*

In recent years culture policy focus has increasingly turned to cultural participation to strengthen civil societies and thus democracies. A shared understanding at the European level, mirrored in national cultural policies, is that easy access and high participation in wide range of cultural activities lead to open, trusting and politically engaged society. However, although there has been an influx of cultural participatory activities, passive engagement has come to characterize civil societies across all Europe, a tendency previously defining only of the Central and Eastern European (CEE) countries. In my doctoral research I investigate if people can become more actively engaged members of civil society through cultural engagement and how? In this short presentation I focus on a small segment of the research project. Employing two theoretical concepts – social capital and everyday culture -, I argue that to increase social capital a broader definition of culture is need addressing also everyday culture, rather than solely the traditional spheres of art, as provided by the policy makers. Recognizing the fluidity of everyday cultural practices, this research focuses on situated practices that are influenced by contextual relations, rather than psychological and individual experiences.

Within this theoretical focus, I would like to dedicate the most of my presentation to engage with the examples from a recent publication “Baltic Stories. A visual guide to spaces of culture and the people behind them”. *Baltic Stories* — an alternative visual guidebook — explores the relationship between culture, place and people in Estonia, Latvia and Lithuania. This book contains 30 stories from the Baltic states delving into the small-scale, everyday and unexpected — a street art festival in Tartu changing the perception of public space, a Vilnius community radio started by friends, urban gardens, cutting edge contemporary art spaces, decaying Soviet heritage that still serves as a meeting point for locals, and more. *Baltic Stories* uncover the diversity of local culture and its wide-reaching effects.

Kristīne Apine
Egita Fabiane
Ilze Tomanoviča-Barone
Latvijas Universitāte

Second-home lifestyle`s potential of reclaiming Latvian homestead

Influenced by the global process, special attention is paid to the uprising trend in Latvia – the second-home lifestyle. According to Schuksmith (1983), a second home lifestyle can bring to the local community both - benefits and detriments. Although it can promote economic growth by using local services and revive village life, it can also be a threat to rural life, disintegrate traditional communities, and influence local house prices.

The second-home lifestyle concept is nothing new and it has been a way of living for many around the world for decades. Although there have been many terms to define a second home - “*summer house, vacation home, recreational home, cabin, cottage, holiday apartment, weekend home, alternate home, chalet, villa, datcha*” (Sulak, Türk 2022), the main idea is still the same – one has two homes in the same or different countries, for various, but mostly recreational reasons. Schuksmith (1983) defines a second home as “*a permanent building which is the occasional residence of a household that usually lives elsewhere and which is primarily used for recreation purposes.*”

As Covid-19 pandemic restrictions took place and remote working became a reality, for many a second home in rural areas, which would usually be used for recreational purposes, now has been adapted for living and working for longer periods of time (Rose 2020). Similarly, in Latvia, we could and still are able to see the tendency to partially or completely move to homesteads located in rural areas.

The European Landscape Convention has been in force since 2000, defining "landscape" as the area perceived by humans and as a result of natural and/or human activities and interactions. The goal of Latvia's landscape policy is “*Multifunctional and high-quality landscapes that improve the quality of life of people throughout Latvia, promote economic activity and recognition of places, regions, and countries, as well as ensure biodiversity*”.

Landscape values are not only “landscape treasures”, but, as indicated in the project “*Landscape speaks. Diversity of nature in Latvian landscapes* ” (Ainavas runā. Dabas daudzveidība Latvijas ainavās), such elements of Latvian landscape as - tree, stone, road bend, meadow, farmstead, are also of special importance. To preserve them, not only people's understanding of value is important, but also close interaction. The Landscape Manifesto expresses the desire that in the Latvian landscape, people's daily lifestyles and successful entrepreneurship blend with cultural and historical heritage and the diversity of wildlife in a dignified and sustainable manner.

In this study, we will look into the second-home lifestyle's potential of reclaiming Latvian homestead. To comprehend this phenomenon, acknowledge its dimension and whether the pandemic restrictions have influenced it somehow, we have developed a survey.

The authors study if this way of living is even popular in Latvia or do people choose to live in one place, as well as change of behavior in the last two years. In the opinion of the authors, this phenomenon could have a considerable impact on city, village, and rural life. The authors surveyed what people find beneficial and detrimental in this way of living, focussing on farmsteads, to understand if there are common denominators that could help reclaim even more homesteads.

References

- Ainavas runā. Dabas daudzveidība Latvijas ainavās. Available: <https://www.ainavasruna.lv/> Last visited: 07.03.2022.
- Rose, J. 2020. Time To Move? Data Suggests Americans May Flee To Rural Areas Post-COVID. Forbes. Available: <https://www.forbes.com/sites/jrose/2020/08/06/time-to-move-data-suggests-americans-may-flee-to-rural-areas-post-covid/#72bc8d9b7161> Last visited: 07.03.2022.
- Shucksmith D. M., 1983. Second Homes: A Framework for Policy Source: The Town Planning Review, Vol. 54, No. 2 (Apr., 1983), p.174-193. Liverpool University Press. Available: <http://www.jstor.org/stable/40111966> Last visited: 07.03.2022.
- Sulak B., Türk S. 2022. Rural dynamics of second home trends in the Eastern Black Sea Region. Journal of Rural Studies. Volume 89, January 2022, Pages 35-44. Available: <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2021.11.011> Last visited: 07.03.2022.
- Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. 2021. Ainavu politika. Available: <https://www.varam.gov.lv/lv/ainavu-politika> Last visited: 07.03.2022

Maruta Blūma
Plānotāja / VARAM

Baltijas jūras piekrastes ciemi. Izaicinājums plānošanai

Baltijas jūras un Rīgas jūras līča piekraste – unikāls dabas un kultūrvēsturisks veidojums, kas balstās uz dabu, vēsturi un cilvēkiem.

Latvijas piekrastes daļas kopējais garums ir 497 km; no tiem atklātas Baltijas jūras piekrastē no Lietuvas robežas līdz Ovīšu ragam 183 km, Irbes šauruma piekrastē no Ovīšu raga līdz Kolkas ragam 70 km, Rīgas līča piekrastē no Kolkas raga līdz Igaunijas robežai 234 km. Latvijas krasta līnija ir samērā iztaisnota, tai raksturīga lēzenu ieloku un vāji izteiktu zemesragu mija, kas veidojušies jūras erozijas un akumulācijas procesu mijiedarbē.

Pētījuma mērķis – Skatīt Baltijas jūras piekrasti telpiskās plānošanas aspektā tās attīstības veicināšanai.

Pētījuma uzdevumi ir šādi:

1. izpētīt pieejamos normatīvus piekrastes plānošanai;
2. skatīt dabas aizsardzības kontekstu;
3. skatīt kultūrvēstures kontekstu piekrastes ciemos.

Pētījums balstās uz literatūras un normatīvo aktu studijām.

Telpiskajā plānošanā maz ir skatīta Baltijas jūras un Rīgas jūras līča piekraste kā vienots veselums – daba, kultūrvēsture un tās veidojošie faktori.

Pastāv atsevišķi pētījumi, kas runā atsevišķi par katru piekrasti veidojošo komponenti. Izsenis piekrasti apdzīvojuši zvejnieki, kas veidojuši unikālu kultūrvēsturisku mantojumu – veidojuši vietas struktūru, apbūvi un vietējo kultūru, tai skaitā valodu un parašas. Tiek apskatīts Lībiešu krasts daļā, kas veidojas Kolkas pagasta teritorijā.

Lībiešu krasta plānošanā vērojams sadarbības trūkums, kas skaidrojams ar neuzticēšanos dažādu jomu speciālistu vidū un neesoša kopīga telpiskā skatījuma.

Mūsdienās atklātās Baltijas jūras un Rīgas līča krastu forma, morfoloģija un pārveidošanās dinamika galvenokārt saistīta ar jūras ģeoloģisko darbību. Piekraste ir daudzveidīga un ekonomiski aktīva telpa ar tīru ūdeni, gaisu, pludmalī un maz pārveidotām ainavām. Piekrastes nozīmīgākā vērtība un attīstības resurss ir ainava. Tā ir Latvijas iedzīvotājiem nozīmīgs atpūtas un tūrisma resurss. Piekraste iekļauj Latviju starptautiskā telpā un veicina Latvijas atpazīstamību visā pasaulē.

Resursu kopīgai attīstībai nepieciešama tāda telpiskās plānošanas pieeja, kas veido to vienotā telpiskā skatījumā – sakārtojot vidi atbilstošu dabas aizsardzībai, tautsaimniecībai un vietējo iedzīvotāju dzīves telpas vajadzībām.

Armīns Skudra
VARAM

Jaunais normatīvais regulējums pilsētu un ciemu robežu grozīšanai

Jaunais normatīvais regulējums (*Ministru kabineta 15.06.2021. noteikumi "Administratīvā centra, ciema un pilsētas statusa maiņas, kā arī administratīvās teritorijas, novada teritoriālā iedalījuma un ciemu robežu noteikšanas, grozīšanas un aktualizēšanas noteikumi"*) paredz, ka ciema statusu piešķir un atceļ, ciema robežas nosaka, kā arī ciema un novada pilsētas robežas groza pašvaldība, apstiprinot teritorijas plānojumu.

Tā kā teritorijas plānojums tiek izstrādāts Teritorijas attīstības plānošanas un informācijas sistēmā (TAPIS), arī robežu grozīšanas process tiek veikts šajā sistēmā. Robežu grozīšana nozīmē arī adresu maiņu, piemēram, ciemu teritorijā esošo māju adresēs tiek iekļauts ielas nosaukums ar numuru. Lai padarītāku līdzsvarotāku pilsētu, kā arī ciemu robežu grozīšanas procesu ar adresu maiņas jautājumiem, TAPIS veiktās darbības ir salāgotas ar procesiem Valsts adresu reģistra informācijas sistēmā, un tam ir vairāki ieguvumi:

- Tiek samazināts administratīvais slogs;
- Process ir caurspīdīgs;
- Tiek novērtta nesakrītība, ka teritorijas plānojumā ciemu skaits un robežas atšķiras no informācijas Valsts adresu reģistra informācijas sistēmā;
- Teritorijas plānojuma publiskās apspriešanas laikā potenciālās adresu izmaiņas tiek apspriestas ar iedzīvotājiem;
- Adresu reģistrā tiek laikus nomainītas adreses, atbilstoši ciema un pilsētu robežu izmaiņām.

Jaunā kārtība arī paredz risinājumus, lai veidojot jaunus ciemus, kā arī, paplašinot esošos, tiek nodrošināts, ka jauna blīva dzīvojamā apbūve netiek plānota pie valsts autoceļiem, jo šajās teritorijās ir paaugstināts gaisa piesārņojums, kā arī nereti konstatējama trokšņa un vibrācijas negatīvā ietekme. Turklāt šāds risinājums uzlabo valsts autoceļu izmantošanu, piemēram, drošību un transporta plūsmas caurlaidību.

Jaunās kārtības izstrādes jautājumi, kā arī iespējamie tālākie procesi, ir šīs tēmas galvenie diskusijas jautājumi.

Kristīne Āboliņa
Dainis Jakovels

Vides risinājumu institūts "Zaļie pagalmi kā pilsētas kopīgais resurss: veģetācijas daudzuma mērījumi pieostas apkaimēs Rīgā"

Tradicionāli pilsētplānošanā ar dabas teritorijām vai zaļajām zonām saprot pilsētu teritoriju plānojumos īpaši tām atvēlētās vietas viena vai vairāku kadastra vienību robežās, kur atļautā galvenā izmantošana ir tieši dabas teritorija – meži, parki, svēti, ģimenes dārziņi vai vita veida zaļā zona. Tomēr gan pilsētas zaļā tīklojuma un ekosistēmu funkciju pildīšanai, gan pilsētnieku psihiskajai un fiziskajai veselībai ir svarīgi augi un stādījumi katrā gruntsgabalā, kā arī uz ielām. Tiem atvēlēto minimālo platību Rīgā nosaka pilsētas teritorijas plānojuma Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumos noteiktais brīvās teritorijas rādītājs. Šī pētījuma mērķis bija noskaidrot Rīgas pilsētas ar veģetāciju klāto platību (greenspace) attīstības potenciālo virzienu, izmantojot normalizēto veģetācijas starpības indeksa mērījumus pilsētas dažādos funkcionālos zonējumos. Pētījums tika veikts Bolderājai, Daugavgrīvai, Kundziņsalai, Mangaļsalai un Vecmīlgrāvim – piecām pieostas apkaimēm, kuru iedzīvotājiem dabas tuvums un zaļās zonas ir patīkamākais aspekts viņu apkaimēs. Zaļo zonu – līdz ar to apkaimju pievilcības saglabāšana ir svarīga tādēļ, ka 43% no šajās apkaimēs veiktās aptaujas respondentiem pēdējo pāris gadu laikā ir domājuši par pārcelšanos pārsvarā neapmierinošās vides kvalitātes dēļ.

Rezultāti rāda, ka caur teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumos paredzētajiem brīvās teritorijas lielumiem pētītajās apkaimēs tiek pieļauts ievērojams platību samazinājums ar veģetāciju klātajās platībās. Pieostas apkaimēs Rīgā viskrasākais samazinājums ļauts Kundziņsalas pašreizējā dzīvojamā rajonā (35 ha), esošo 96% zaļo platību vietā pieļaujot atstāt apstādījumiem vien 10% katrā kadastra vienībā. Lielākais brīvās teritorijas samazinājums pieļauts jauktu centru zonējumos un nedzīvojamā zemes lietojumā – ražošanas, tirdzniecības, pakalpojumu un tamlīdzīgā zemes funkcionālajā lietojumā. Atbilstoši Rīgas teritorijas plānojumam dabas teritorijas pilsētā ir plānots pakļaut dabas pārveidošanas procesiem teritoriju labiekārtošanas un atpūtas veidu paplašināšanas rezultātā, mežaparkos un parkos atstājot līdz pat trešdaļai mazāk vietas pašai dabai. Jāsecina, ka Rīgas plānotajā attīstībā dabas un apstādījumu teritoriju ekoloģiskā, ekonomiskā un sociālā nozīme netiek novērtēta līdzvērtīgi citām prioritātēm.

Normalizētā veģetācijas starpības indeksa metodes pielietošana apkaimes līmenī būtu labi izmantojama pilsētu veģetācijas platību daudzuma monitoringam telpiskās attīstības novērtēšanai, taču Rīgas attīstības izvēlētie normatīvi, kas var atšķirties katras kadastra vienības līmenī, to padara par pašreiz neiespējamu.

Laura Dimitrijeva
SIA Reģionālie projekti

Attīstības plānošana un digitālā līdzdalība: aptauju, darbnīcu un citu līdzdalības formātu nozīme attīstības plānošanā

Ierastā Latvijas pašvaldību attīstības plānošanas dokumentu izstrādes pieeja izmainījās līdz ar Covid-19 pandēmijas radīto ierobežojumu sākumu, pārorientējoties no klātienē uz digitālu līdzdalību. Izplatīta prakse pirms tam bija aptauju organizēšana elektroniski (paralēli iespējai to darīt papīra formātā). Savukārt, Covid-19 pandēmijas ietekmē par normu kļuva virtuālas tematisko darba grupu sanāksmes un sabiedriskās apspriedes. Prasme fasilitēt iesaistes procesus virtuāli kļuvusi par neatņemamu telpiskās attīstības plānotāja kompetenci. Lai gan publiskās apspriešanas organizēšana plānošanas dokumentiem pandēmijas sākumā Latvijā bija ierobežota, gadu pēc pandēmijas sākuma tika pieņemti likuma grozījumi⁴, kas paredzēja šādu iespēju. 2021. gads, īpaši tā otrā puse, bija aktīvs laiks pašvaldību ilgtspējīgas attīstības stratēģiju (IAS) un attīstības programmu (AP) izstrādē administratīvi teritoriālās reformas (ATR) dēļ. Laika posmā no 2020. gada marta, kad sākās pandēmija Latvijā, līdz 2022. gada martam 32 pašvaldības bija uzsākušas jaunu IAS izstrādi, 42 – jaunu AP izstrādi⁵. Aktīvo plānošanas dokumentu izstrādes procesu apliecina arī pašvaldību publiskās komunikācijas kanāli, kuros regulāri publicēti ziņojumi ar aicinājumiem iedzīvotājiem un citiem interesentiem iesaistīties aptaujās un sanāksmēs.

Ar mērķi izvērtēt labo praksi, izaicinājumus un priekšrocības digitālai sabiedrības līdzdalībai telpiskās attīstības plānošanas procesā, apskatīta sešu Latvijas pašvaldību pieredze, pandēmijas laikā izstrādājot IAS un AP, salīdzinot izstrādātos dokumentus un analizējot uzņēmuma SIA "Reģionālie projekti" pieredzi to izstrādes līdzdalībā (skat. Tabula 1 un Attēls 1).

Ņemot vērā nacionāla mēroga vadlīniju trūkumu pašvaldībām, 2021. gada sākumā uzņēmums savu klientu vajadzībām izstrādāja *Vadlīnijas par sabiedrības līdzdalības nodrošināšanu attīstības plānošanas procesā*, iekļaujot tajās komunikācijas principus un biežāk uzdotos jautājumus par plānošanas procesu, kas palīdzēja līdzdalības plānošanā.

Daļa izaicinājumu sabiedrības līdzdalības procesos ir tie paši, **neatkarīgi no tā, vai tie notiek klātienē vai attālināti**, piemēram, dalībnieku izpratne par plānošanas principiem vai iesaistīto pušu dažādība, bet pastāv arī atšķirīgi izaicinājumi. Virtuāla plānošana izslēdz no iesaistes tos, kam nav dators, internets un atbilstošas prasmes, bet klātienē plānošana – tos, kuriem nav laika, iespējas vai intereses doties uz sanākumi klātienē. Kopumā gan jāatzīst, ka digitāla līdzdalība ļauj sasniegt plašāku auditoriju⁶. Vislabākais risinājums ir organizēt iesaisti **hibrīda formātā vai veidot atsevišķus pasākumus dažādām mērķgrupām**. Piemēram, Dobeles novada IAS un AP sabiedriskā apspriešana noritēja hibrīda formātā, bet Saulkrastu novadā (līdzās virtuālām tematisko darba grupu sanāksmēm) tika organizēta klātienē tikšanās ar senioriem.

Sabiedrības līdzdalība dokumentu **izstrādes procesa sākuma posmā** ir tik pat svarīga kā to publiskā apspriešana. Vienlaicīgi tas ir priekšnosacījums, lai pieturētos pie dizaina domāšanas attieksmes un sniegtu koprades iespējas. Kvalitatīvāka iesaiste sākumposmā nodrošina gan to, ka dokumenti tiek sagatavoti ņemot vērā ietekmes pušu vajadzības, gan var veicināt konstruktīvāku publiskās apspriešanas procesu. Tas pats attiecināms uz vietējās **lēmējvaras iesaisti** – deputātu dalība tikai lēmumu pieņemšanā bez koprades var radīt lielākus izaicinājumus izstrādes procesā.

Tik pat būtiska kā **aptauju veikšana** ir to rezultātu analīze, profesionāla **kopsavilkuma sagatavošana un tā publicēšana**, informējot iedzīvotājus. Tas nodrošina atgriezenisko saiti par aptauju iedzīvotājiem no pašvaldības puses un veido atvērtu plānošanas procesu. Lai gan visos apskatītajos

⁴ Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likums, 21. pants (18.03.2021. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 25.03.2021.)

⁵ Latvijas atvērto datu portāls, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, Informācija no Teritorijas attīstības plānošanas informācijas sistēmas (TAPIS), skatīts 08.03.2021.

⁶ Challenges and Opportunities for Public Participation in Urban and Regional Planning during the COVID-19 Pandemic—Lessons Learned for the Future, Marijana Pantić et al., 2021

LU konferences apakšsekcija „Telpiskā attīstība un plānošana” / UL conference sub-section “Spatial Development and Planning” // 18.03.2022.

piemēros aptauja tika organizēta elektroniski un papīra formātā, iekļaujot to informatīvajā izdevumā, secināms, ka vairums respondentu piedalījās elektroniski. Iedzīvotāju aptaujas iezīmē kopīgu tendenci – salīdzinoši **labi tiek vērtēta informācijas pieejamība par pašvaldību** (pozitīvā vērtējuma amplitūda dažādās aptaujās svārstās no 64% līdz 85%), bet **iespējas iesaistīties pašvaldības lēmumu pieņemšanā tiek vērtētas salīdzinoši kritiski** (40%- 58%). Tas pastiprina nepieciešamību pēc koprades dokumentu izstrādes procesā.

Digitālai līdzdalībai visefektīvāk ir dažādot iesaistes formas un veidus, **kombinējot aptaujas, viedokļu līderu intervijas un koprades darbnīcas ar iedzīvotājiem**. Vienlīdz efektīvs ir formāts, kurā vienlaicīgi darbojas tikai iedzīvotāji (piemēram, Olaines novada iedzīvotāju forumi vai Saulkrastu novada iedzīvotāju darba grupas sanāksme) un tematiskās darba grupas, kurās kopā piedalās gan pašvaldības speciālisti, uzaicināti jomu pārstāvji un interesenti, kas pieteikušies dalībai pēc savas iniciatīvas (piemēram, Smiltenes novada tematiskās darba grupas).

Intervijas ar viedokļu līderiem pagaidām vēl ir maz izplatīta metode telpiskās attīstības plānošanā – tā ir laikietilpīga no sagatavošanās viedokļa, bet sniedz vērtīgus rezultātus. Savukārt, padziļinātu interviju īstenošana digitālā formātā sniedz priekšrocības ietaupīt visu pušu resursus. Kā piemēri minami Dobeles un Smiltenes novadi, kuros tika īstenotas intervijas attālinātā formātā.

Paredzams, ka nākotnē, arī pēc Covid-19 pandēmijas ierobežojumu noslīguma, attīstības plānošanā saglabāsies digitālas līdzdalības iespējas tik pat plašā mērā kā pēdējos divos gados, ņemot vērā daudzās priekšrocības, ko tās sniedz. Tajā pašā laikā paredzams, ka digitālas līdzdalības pieeja tiks biežāk **kombinēta ar aktivitātēm klātienē** (organizējot tās atsevišķi vai hibrīda formātā), nodrošinot pēc iespējas **iekļauošāku sabiedrības līdzdalību** telpiskās attīstības plānošanā.

Tabula 1: Kopsavilkums par apskatīto pašvaldību īstenojamām sabiedrības līdzdalības aktivitātēm ilgspējīgas attīstības stratēģiju un attīstības programmu izstrādes procesā

Pašvaldība	Dobeles novads	Saulkrastu novads	Smiltenes novads	Talsu novads	Saldus novads	Olaines novads
Iedzīvotāju un uzņēmēju aptauja	Jā, rezultāti publicēti	Jā, rezultāti publicēti	Jā, rezultāti publicēti	Jā, rezultāti publicēti	Jā, rezultāti publicēti	Jā, rezultāti publicēti
Respondentu skaits uzņēmēju aptaujā	41	35	61	55	43	38
Respondentu skaits iedzīvotāju aptaujā	558	414	671	598	785	986
Intervijas ar viedokļu līderiem	Jā, rezultāti publicēti	Nē	Jā	Nē	Nē	Nē
Tematiskās darba grupas – tiešsaistes koprades darbnīcu formātā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā
Atvērtas koprades darbnīcas / iedzīvotāju forumi	Nē	Jā, iedzīvotāju darba grupas "Vietējā kopiena" sanāksme	Jā, iespēja pieteikties tematiskajām darba grupām	Jā, iespēja pieteikties tematiskajām darba grupām	Jā, iespēja pieteikties tematiskajām grupām	Jā, 2 iedzīvotāju forumi
Publiskā apspriešana (PA)	07.09.2021.-09.10.2021.	22.09.2021. – 20.10.2021.	04.11.2021. – 03.12.2021.	08.11.2021. – 05.12.2021.	11.11.2021. – 10.12.2021.	Vēl nav notikusi
Pārskats par sabiedrības līdzdalības pasākumiem	Jā, rezultāti publicēti	Jā, rezultāti publicēti	Jā, publicēts ziņojums par publisko apspriešanu	Jā, rezultāti publicēti	Jā	n/a
Sabiedriskās apspriešanas sanāksmes	2 sanāksmes, hibrīda formātā 21.09.2021. plkst.10.00 un plkst.17.00	1 sanāksme, hibrīda formātā, 14.10.2021., plkst. 17.00	2 sanāksmes tiešsaistē, 23.11.2021. plkst. 10.00 un 25.11.2021. plkst.18.00	1 tiešsaistes sanāksme, 23.12.2021., plkst. 17.30	2 sanāksmes tiešsaistē, 29.11.2021. plkst. 10.00 un plkst. 18.00	n/a
Priekšlikumu iesniedzēju skaits PA laikā	6 (IAS), 6 (AP)	13	6	5 (IAS), 10 (AP)	16 (IAS), 23 (AP)	n/a
Dokumentu statuss uz 08.03.2022.	Spēkā esoši (apstiprināts 28.10.2021.)	Spēkā esoši (apstiprināts 24.11.2021.)	Spēkā esoši (apstiprināts 26.01.2022.)	Paredzēts apstiprināt	Plānota otrā publiskā apspriešana 16.03.2022. – 06.04.2022.	Izstrādes procesā

Attēls 1: Izvērtējumā iekļautās pašvaldības (autors: Jānis Ozols, SIA Reģionālie projekti)

Ivars Kudreņickis (FEI)
Gaidis Klāvs (FEI)
Aija Zučika (LVIF)

Atjaunojamo energoresursu kopienas: iedzīvotāju iesaistīšanās veids vietējās attīstības veidošanā un klimata pārmaiņu mazināšanā

Atjaunojamās enerģijas kopiena (turpmāk tekstā - AEK), atbilstoši Direktīvai 2018/2001/ES [1], ir juridiska persona (atvērta, brīvprātīga dalība, autonoma), kuras galvenais mērķis ir kopēju vides, ekonomisko vai sociālo ieguvumu nodrošināšana saviem kapitāldaļu turētājiem vai dalībniekiem vai vietējām teritorijām, kurās tā darbojas. AEK var būt plašs iespējamo dalībnieku loks (izņemot lielos uzņēmumus un valsts iestādes, kā arī energouzņēmumus), bet ir jāievēro nosacījums – to faktiski kontrolē tie dalībnieki, kas atrodas AEK piederošo (vai attīstāmo) projektu tuvumā. Savukārt valstij jāveido labvēlīgs regulējums un procedūras, kuras sekmē AEK izveidi un nodrošina to dzīvotspēju.

AEK ir vietējās sabiedrības sadarbības veids, kas sniedz plašas iespējas patērētājiem tieši iesaistīties enerģijas ražošanā, patērēšanā un/vai kopīgā izmantošanā, tā īstenojot enerģijas demokrātijas konceptu. Decentralizētajai enerģijas ražošanai ir virkne nozīmīgu priekšrocību. Labi pārdomāti decentralizētās ražošanas risinājumi dod iespēju samazināt galapatērētāja izmaksas. Kopēja sadarbība AEK ir/var būt instruments teritorijas attīstības veidošanai.

Prezentācijas mērķis ir ilustrēt AEK formu un iedzīvotāju sadarbības veidu daudzveidību. Projekta COME RES mērķis ir veicināt labvēlīgu ietvarosacījumu izveidi AEK attīstībai. Viens no jaunākajiem (2022.gada janvāris) projekta materiāliem ir AEK labo prakšu portfelis [2]. No tajā iekļautajām 21 praksēm prezentācijai izvēlējamies 6 prakses.

Sociālā mērķa enerģijas kooperatīvs “Zuidtrant” (Antverpenes reģionā) ilustrē enerģijas kooperatīvu un pašvaldību sadarbību. Flandrijas pašvaldības redz enerģijas kooperatīvus kā ieguldītājus pašvaldības enerģētikas-klimata plānu īstenošanā. Piedāvājot sabiedrisko ēku infrastruktūru saules PV tehnoloģijām, pašvaldības pretī saņem lētāku zaļo elektrību. Plašā enerģijas kooperatīvu kustība Beļģijā/Flandrijā paver iespēju savstarpējai daudzveidīgai sadarbībai, piemēram, *Zuidtrant* veic saražotās elektrības piegādi kooperatīva biedriem un tās pārdošanu sadarbībā ar Flandrijas/nacionālā mēroga enerģijas kooperatīvu *Ecopower*,

Iedzīvotāju vēja parks “de Spinder” (Nīderlande) ilustrē pašvaldības, enerģijas kooperatīvu un publiskā investīciju fonda sadarbību. Vēja parks uzsāka darbu 2020.gada aprīlī (4 turbīnas ar kopējo jaudu 14,4 MW), tas ir arī licencēts elektrības piegādātājs. Vēja parka uzņēmumā *Spinderwind BV* uz vienlīdzīgām tiesībām (50% daļas) piedalās Brabantes enerģijas fonds un *Burgerwindpark De Spinder U.A.* (tā sastāvā ir 11 enerģijas kooperatīvi ‘*Hart van Brabant*’ reģionā). Ikviens no enerģijas kooperatīvu biedriem varēja iegādāties daļu, kuras cena bija 250 EUR (maksimāli 80 daļas). Šo iespēju izmantoja un iesaistījās vairāk kā 600 mājsaimniecības.

Enerģijas kopiena “Condomínio da Torre” (Lisabona, Portugāle) ir dzīvojamo ēku kondominiuma (kopā ~150 dzīvokļi) iedzīvotāju 2019.gadā ierosināta iniciatīva. Kopienai ir jau iepriekšēja pieredze kopēju saules PV uzstādīšanai ēku kopējo telpu apgaismošanai un kopējo iekārtu patēriņa nodrošināšanai. Jaunās aktivitātes paredz elektrības pasāražošanas paplašināšanu un tās patēriņu arī dzīvokļos ar iespēju pārpalikumu pārdot tīklā, labāku elektrības ražošanas un patēriņa pārvaldību, ir paredzēti 2 ETL uzlādes punkti.

Røverkollenas mājokļu kooperatīvs (Oslo, Norvēģija) ir ES Apvārsnis 2020 projekta *Green Charge (2018-2022)* daudzpartneru sadarbības pilotteritorija, lai testētu risinājumus, kādus pieprasa straujā ETL skaita attīstības perspektīva. Ģeogrāfiskais tvērums - 246 dzīvokļi 5 dzīvojamās ēkās. Pilotprojekts ietver 64 ETL uzlādes punktu izveidi un viedo proaktīvo ETL uzlādes vadību, šim nolūkam uzstādot 70 kWp saules PV uz ēku jumtiem un 50 kWh bateriju elektrības uzkrāšanai.

Interreg Baltijas jūras reģiona programmas projekta *Co2mmunity/Energize Co2mmunity* rezultāts ir divi **pilotprojekti Jaunmārupē** [3.4], to īstenošanā svarīgākās iesaistītās puses – Rīgas plānošanas reģions, Mārupes novada pašvaldība, enerģētikas jomas eksperti un Mārupes iedzīvotāju kopienas. 2020.gadā tika uzstādīti (1) **rindu mājā** - saules PV paneļi (katrai rindu mājas sekcijai atsevišķa sistēma) un (2) **daudzdzīvokļu mājā** - saules siltuma kolektori (siltā ūdens priekšpiesildīšana visu mājas iedzīvotāju vajadzībām) un saules PV paneļi (patēriņš koplietošanas telpās).

“Enerģijas dārzi” ir koncepcija, kurā enerģijas tehnoloģiju parki tiek redzēti kā rekreācijas un izglītības teritorijas. To pārvaldību veic nodibinājums, kurā ir iesaistīti parka attīstītājs, Nīderlandes Dabas un Vides Federācija un vietējā pašvaldība, valdē tiek pārstāvētas vietējās brīvprātīgo grupas. Parka attīstītājs var būt privāts uzņēmums, enerģijas kooperatīvs vai šo abu pušu kopuzņēmums. Pirmie pilotprojekti (saules PV, izvietotas uz zemes) 2019.gadā: *Mastwijk - 10.9 MW (12 ha)*, *Assen Zuid - 21.3 MW (23 ha)*, *De Noordmanshoek - 7.8 MW (8 ha)*.

Literatūra

1. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2018/2001 (2018. gada 11. decembris) par no atjaunojamajiem energoresursiem iegūtas enerģijas izmantošanas veicināšanu (pārstrādāta redakcija), skat. 2.16 un 22.panti: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2018.328.01.0082.01.ENG
2. COME RES project (EU Horizon 2020 programme, grant agreement 953040). The Deliverable D5.2 “Good Practice Portfolio of Renewable Energy Communities”: https://come-res.eu/fileadmin/user_upload/Resources/Deliverables/Del_5.2_Good_Practice_Portfolio.pdf
3. Ilgvars Francis. “Atjaunīgo energoresursu izmantošanas pilotprojektu praktiskā īstenošana iedzīvotāju kopienas ietvaros Mārupes novadā”. Prezentācija *Vidzemes Inovāciju Nedēļas 2022* pasākumā “Atjaunojamās enerģijas kopienas”, 2022.gada 21.februāris.
4. Mārupes novada pašvaldība. Viedie risinājumi: projekts “Co2mmunity”: <https://www.marupe.lv/lv/viedie-risinajumi/projekts-co2mmunity>

Kristine Rolle
Latvijas Lauku forums

Jaunienācēji laukos - vai neapzināts potenciāls Latvijas lauku telpas revitalizācijai?

Iedzīvotāju migrācijas tendences jau ilgstoši uzrāda negatīvas tendences attiecībā uz apdzīvotību laukos, vienlaikus arvien vairāk ir dzirdami pieredzes stāsti no cilvēkiem, kas pārceļas uz laukiem, arī mājokļu pieejamība lauku teritorijās kļūst arvien aktuālāks un problemātiskāks jautājums.

Biedrība "Latvijas Lauku forums" pēdējā gada laikā mērķtiecīgi sākusi apzināt jaunienācēju - cilvēku, kas pārceļas uz laukiem, motivāciju, vajadzības un izaicinājumus, lai meklētu risinājumus un veidotu dialogu ar iesaistītajām pusēm par nepieciešamajiem atbalsta instrumentiem lauku revitalizācijai, izmantojot pilsētas iedzīvotāju pieaugošo interesi par dzīvi laukos.

Situācijas izpētei tika izmantotas aptaujas un intervijas ar jaunienācējiem, kopskaitā izziņot 26 jaunienācēju ģimeņu pieredzi pārceloties uz laukiem. Tāpat par jauniecējiem lauku teritorijās tika aptaujāti arī pašvaldību un NVO pārstāvji reģionos (46 respondenti).

Izpētes sākotnējie rezultāti norāda uz vairākām tendencēm, kas iezīmē jaunienācēju potenciālu lauku telpas revitalizācijai. Kā būtiskākās ir jaunu nodarbinātības un ekonomisko prakšu ienešana lauku telpā - liela daļa jaunienācēju, pārceloties uz laukiem, nemaina savu pamatnodarbošanos un turpina gūt ienākumus tādā pašā veidā. Savukārt tie jaunienācēji, kas maina nodarbošanos, visbiežāk attīsta jaunu uzņēmējdarbību, kas bieži vien nav saistīta ar laukiem ierastajām jomām - zemkopību, lopkopību vai mežkopību. Otra nozīmīga tendence ar ietekmi uz lauku teritoriju, ir jaunienācēju aktīva iesaistīšanās vietējās kopienās vai pat to veidošana un aktivizēšana, iedrošinot vietējos iedzīvotājus atklāt jaunu potenciālu esošajiem dabas un cilvēku resursiem.

Lai arī interese par dzīvi laukos arvien pieaug, vienlaikus jaunienācēji iezīmē virkni risināmu izaicinājumu, kā piemēram, mājokļu iegāde un kreditēšanas ierobežojumi īpašumiem lauku teritorijās, ceļu un komunikācijas infrastruktūras kvalitāte, pakalpojumu pieejamība ikdienas dzīves organizēšanai (kā piem., izglītība, veselība, remontu pakalpojumi), kā arī attiecību izveidošana ar vietējiem iedzīvotājiem.

Aptauju rezultāti uzrāda lielu pašvaldību interesi piesaistīt savām teritorijām jaunienācējus, tomēr nedz vietējā, nedz reģionālā vai nacionālā līmenī nav koordinētu un sistemātisku risinājumu un atbalsta pasākumu cilvēkiem, kas apsver vai pārceļas uz laukiem. Vienlaikus atsevišķu pašvaldību iniciatīvas attiecībā uz jaunienācēju piesaisti liecina, ka mērķtiecīgi pasākumi iedzīvotāju piesaistei, dod ievērojamus rezultātus attiecībā uz iedzīvotāju interesi pārcelties uz laukiem vai iegūt mājvietu laukos (piem. Kārķu pagasts, Smiltenes novads). Kā nepieciešamus atbalsta instrumentus jaunienācēji norāda - atbalstu ceļu infrastruktūras sakārtošanai, nekustamā īpašuma nodokļu atvieglojumi, finansējuma pieejamība gan lauku māju iegādē, gan to sakārtošanā u.c.

Cilvēku migrēšana uz laukiem ir ļoti būtiska no visdažādākajiem aspektiem ne tikai ekonomiskā vai sociālā, bet arī vides, kultūras un arī citādā ziņā - skaidri izkristalizējas tas, ka nereti jaunienācēji laukos kļūst par dzinuli konkrētās vietas un iedzīvotāju dzīves aktivizēšanai, jo līdz ar tiem laukos ieplūst jaunas zināšanas, jaunas prasmes, jaunas uzņēmējdarbības formas. Ieplūst jauni spēki, kas palīdz uz esošiem problēmjaudājumiem paskatīties no jauna skatupunkta, un, kas ir būtiski - novērtējot esošos vietas resursus, palīdz tos jēgpilni un viedi ievirza vietējās teritorijas un kopienas izaugsmē.

* Pētījums tiek īstenots Apvārsnis2020 projekta "Sadarbības virzīta nākotnes politika lauku reģioniem un iedzīvotājiem (Polirural)" ietvaros.

Anita Seļicka
Latvijas Lauku forums

Vietējās kopienas kā domino lauku telpas ilgtermiņa attīstības izaicinājumos

Aptuveni 60% Eiropas⁷ un 32 % Latvijas iedzīvotāju dzīvo lauku teritorijās. Gan *Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2021.-2027. gadam*, gan 2021. gadā publicētajā *Ilgtermiņa vīzijā lauku telpai 2040. gadam* uzsvēta nevienlīdzīgā Eiropas pilsētu un lauku teritoriju attīstība, zemākas kvalitātes vai pieejamības pakalpojumi un infrastruktūra lauku teritorijās, depopulācija, iedzīvotāju novecošanās un citi nozīmīgi izaicinājumi, kas raksturīgi tieši lauku teritorijām Eiropā. Vienlaikus minētajās attīstības vīzijās ietvertas arī daudzās digitalizācijas, dzīvesveida maiņas un citu pārmaiņu radītās iespējas lauku telpā. Nozīmīgi identificēt to, kas ir Latvijā plānotās sistemātiskās un starpnozaru rīcību kopas lauku teritoriju attīstības sekmēšanai, un to, kas iniciētu vai sniegtu atbalstu lauku kopienu mērķtiecīgai attīstībai, mazinot izaicinājumus un pilnvērtīgi izmantojot attīstības iespējas, lai sekmētu izaugsmi un lauku telpas ilgspējīgu attīstību.

2019. gadā tika pieņemts lēmums par pirmo Eiropas Ilgtermiņa vīzijas lauku telpai izstrādi, kas aptver starpnozaru jautājumus, bet Latvijā vienotas vīzijas vai starpnozaru rīcības plāna vēl joprojām nav arī 2022. gadā. Daudzās lauku kopienās ir vietēja līmeņa labās prakses, kas ļauj optimistiski prognozēt ilgspējīgu nākotni daudzās, ja ne visās, lauku apdzīvotajās vietās. Lai sekmētu šādu mērķtiecīgu attīstības potenciāla izmantošanu, nozīmīgāka uzmanība būtu pievēršama vietējam līmenim un katras vietas vajadzībām piemērotai plānošanai un resursu sadalei⁸. Izmantojot teritoriālo inteliģenci⁹, teritorijām būtiski identificēt attīstības virzienu pielāgojoties esošajām izmaiņām vai meklējot iespējas mainīt attīstības gaitu¹⁰, kas dažādos iespējamajos lauku telpas scenārijos tika modelēti arī Ilgtermiņa vīzijas lauku attīstībai¹¹ izstrādes gaitā.

Analizējot Latvijā jau pastāvošās un 2022. gadā Pašvaldību likumā plānotās līdzdalības metodes, plānotos atbalsta pasākumus lauku kopienām Kopējā Lauksaimniecības politikā un citos Eiropas Savienības fondu investīciju plānos, plānošanas reģionu un pašvaldību attīstības programmās, biedrības „Latvijas Lauku forums” organizēto ilgtermiņa vīzijas darba grupu un Lauku attīstības barometra rezultātus par lauku iedzīvotāju prioritātēm, kā arī labās prakses vietējā līmenī - 2021. gada atpazīstamības zīmes „Viedais ciems” 35 kandidātus un vairāk nekā 80 kopienu, NVO un mazo uzņēmēju veiksmīgās iniciatīvas 5. Latvijas Lauku kopienu parlamentā, var secināt, ka labās prakses lauku kopienās netiek pietiekami izmantotas sistēmisku pārmaiņu veikšanai nacionālā mērogā, tāpat esošie reģionālie un nacionālie rīcības plāni netiek pielāgoti atbilstoši daudzveidīgajai lauku telpai.

Pandēmijas laikā ir gūts apliecinājums Latvijas iedzīvotāju skatījumam uz laukiem kā uz pievilcīgu dzīves telpu, bet, lai tās varētu būt arī funkcionāli pievilcīgas, analīzes rezultātā secināts, ka nepieciešama (a) starpnozarisks lauku attīstības vīzija un rīcību koordinēšana, kā arī pastāvīga sadarbība starp dažāda līmeņa un darbības jomas lauku attīstības procesā iesaistītajām pusēm, mazinot nesistemātisku, pārklājošu un sadrumstalotu rīcību, (b) dažādu darbības mērogu un sektoru, t.sk. privātā sektora, iesaiste Eiropas

⁷ Eiropas Komisija. *Report from the commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the impact of demographic change* (2020)

⁸ Jones, T. *Villages and small towns as catalysts for rural development – challenges and opportunities*, European Economic and Social Committee (2017)

⁹ Dumas, P. *Intelligence, Territoire, Décentralisation, ou la Région à la française*. 3èmes Rencontres TIC & erritoires: quels développements? (2004)

Garcia-Madruga, M.A., Grillo-Mendez A.J. et al. *Territorial Intelligence, a Collective Challenge for Sustainable Development: A Scoping Review*. MDPI Social Sciences (2020)

¹⁰ *Shrinking rural regions in Europe*, ESPON (2018)

¹¹ Bock. A.K., Krzysztofowic M. *Scenarios for EU Rural Areas 2040*, Publications Office of the European Union, Luxembourg (2021)

LU konferences apakšsekcija „Telpiskā attīstība un plānošana” / UL conference sub-section "Spatial Development and Planning" // 18.03.2022.

ilgtermiņa vīzijas lauku attīstībai īstenošanā, arī pievienojoties Lauku paktam, (c) vietēja līmeņa stratēģiju, t.sk. viedo ciemu attīstības plānu, izstrāde, reaģējot uz lauku teritoriju dažādību, kas tiek ņemtas vērā arī augstāka līmeņa plānošanas un lēmumu pieņemšanas procesā, (d) balanss starp rīcībām lauku kopienās, kas reaģētu uz Eiropas un nacionāla mēroga tendencēm un politikām, un vietēja mēroga unikālo vajadzību risināšanu un (e) jauna pieeja plānošanā, resursu sadalē un izmantotajās metodēs risinājumu ieviešanai, kas ļautu izmantot esošo potenciālu un iespējas ilgtermiņa attīstībai arī lauku reģionos.

Papildu informācija:

Scenāriji ES lauku teritorijām 2040. gadam: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC125368>

Eiropas Ilgtermiņa vīzija lauku attīstībai 2040. gadam: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/long-term-vision-rural-areas_en

5. Latvijas Lauku kopienu parlamenta barometrs un rezolūcija: <https://parlaments.laukuforums.lv/par/barometrs>
Biedrības „Latvijas Lauku forums” lauku filtri: <https://laukuforums.lv/lv/archives/12921>